

“Edward W. Said’in Ölümünün 20.
Yılında Oryantalizmi Yeniden
Düşünmek” Uluslararası Sempozyumu,
31 Ekim–1, 2 Kasım 2023, YALOVA”

Yalova Üniversitesi ve İslami Çalışmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin öncülüğünde 31 Ekim ve 1-2 Kasım tarihleri arasında gerçekleştirilen “Edward W. Said’in Ölümünün 20. Yılında Oryantalizmi Yeniden Düşünmek” başlıklı uluslararası sempozyum kampüs içerisinde bulunan Mehmet Okul Kongre ve Kültür Merkezinde gerçekleştirildi. Üç gün süren sempozyumda açılış oturumuna Yalova Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Bahçekapılı, İl Genel Meclis Başkanı Hasan Soygüzel, farklı fakültelerden dekanlar, öğretim üyeleri, idari personel ve öğrenciler katılım sağladı. Türkiye'nin dört bir yanından tebliğ sunan akademisyenler olduğu gibi, dünyanın farklı ülkelerinden de tebliğciler katılmıştır. Rektör Prof. Dr. Mehmet Bahçekapılı sempozyumun açılış konuşmasında oryantalizmin önemine vurgu yaparak bu sempozyumun oryantalizm konusunda derinlemesine bir anlayış geliştirmek ve Edward W. Said'in düşüncelerini yeniden değerlendirmek için çok değerli bir fırsat sunduğunu ifade etti. Rektör, açılış konuşmasının ardından konuşmacılara ve sponsor firmalara hediye ve teşekkür belgelerini takdim etti.

Açılış konuşmasının ardından sunumu için kürsüye gelen Kuzey Karolina Üniversitesi'nden Prof. Dr. Cemil Aydın, “Dekolonizasyonun Küresel Tarihinde Oryantalizmin Siyaseti/Politics of Orientalism in the History of Global Decolonization” konulu sunumunda, Namık Kemal'in, Ernest Renan'ın Müslümanları oryantalist bir şekilde ırksallaştırmasına cevaben söylediği ünlü “Avrupa Şark'ı Bilmez” cümlesinin, eşit haklar ve adalet talep etmek ve Avrupa-merkezci emperyal dünya düzenini dekolonize etmek için verilen daha geniş bir AfroAsya mücadelesinin direnişinin temsili olduğunu ifade ederek, oryantalizme karşı Pan-İslamî entelektüel mücadelelere paralel olarak, Hindistan, Çin, Filipinler veya Japonya'daki Pan-Asyacı düşünürlerden W. E. B. Dubois ve Kwame Nkrumah gibi Pan-Afrikanist entelektüellere kadar, insanlık, medeniyet ve dini çeşitlilik hakkındaki oryantalist ve ırksal varsayımları çürütmek ve yenmek için,

genellikle birbirleriyle söyleşi ve iş birliği içinde benzer girişimlerde bulduklarını ifade etmiştir. Avrupalı olmayan toplumların Oryantalizm ve Irkçılık karşıtı fikirleri, emperyalizm karşıtı mücadelelerini güçlendirdiğini ve 1970'lere geldiğinde dünya nüfusunun çoğunluğu için kendi kaderlerini tayin hakkı elde etmelerini sağladığını vurgulamıştır. Dünyadaki tüm insanların ırksal eşitliğini ilan eden 1960 tarihli 1514 sayılı Birleşmiş Milletler Kararı üzerinde de duran Aydın; bu kararın bağımsızlığını yeni kazanan bu Asya ve Afrika ülkeleri tarafından yüzyıldır sürdürülen Oryantalizm karşıtı eleştirilerin bir başarısı olarak onaylanması anlamına geldiğini de belirtmiştir. Oryantalizmin Avrupa imparatorluklarının ideolojisi ve dekolonizasyon kısmen Avrupalı olmayan düşünürlerin Oryantalizm karşıtı eleştirilerinin entelektüel başarılarıyla sağlanması durumunda; Oryantalizmin neden Avrupa imparatorluklarının sona ermesinden sonra da Arapları ve Müslümanları ırksallaştırmak için kullanılmaya devam ettiği sorusunun yanında, oryantalizmin 20. yüzyılda Asya ve Afrika'daki küresel dekolonizasyon tarihindeki önemini incelenmesi durumunda, oryantalizmin siyaseti hakkında neler öğrenilebileceği hususunda da cevaplar aramıştır.

Üç gün devam eden sempozyumda ilk gün dört oturum gerçekleştirilmiş olup "Post-oryantalizm ve İslam/Post-orientalism and Islam" başlıklı birinci oturumda üç tebliğ sunulmuştur. Bunlardan ilki olan "Oryantalizm ve Sonrası" isimli tebliğde Yücel Bulut, Edward Said'in paradigma kurucu bir eser olarak değerlendirilen *Orientalism* eseri hakkındaki değerlendirmelerini sundu. Said'in, eserinde yer alan 'oryantalizm' sözcüğünün manaları hakkında bilgi veren Bulut, Said'in eserinin; Michel Foucault'un *Deliliğin Tarihi*'nde 'akıl ile akıl-olmayan' arasında yaptığı önermede Batı ile Doğu arasında bir 'sınır çalışması' olduğunu iddia etmiştir. Tebliğinde, eserden önceki dönemin tarihsel, siyasal ve entelektüel ortamını, iddia, kurgu ve temel tezlerini, yaklaşımı ve kapsamını ele alarak Said'in oryantalizmin farklı açılardan anlaşılmasına olanak sağlayan mezkûr eserini değerlendirmiş, son olarak eserin farklı taraflarca kullanım biçimlerini ve sunduğu imkânları tespit etmeye çalışmıştır.

Merdan Güneş'in sunduğu "Oryantalizm ve İslam(ofobi) Algısı" başlıklı ikinci tebliğ ise genel itibarıyla Said'in tezlerinin eleştirildiği literatür içerisinde en önemlisi görülen Wael B. Hallaq tarafından kaleme alınan *Şarkiyatçılığı Yeniden Düşünmek* adlı eser bağlamında Hallaq'ın eleştirileri ve onun perspektifinden Oryantalizm'in ne olup, nerede başlayıp nerede bittiği sorularına dair değerlendirmeleri kapsamaktadır. Tebliğde konu işlenirken özellikle Oryantalizm'in kendi içerisinde gelişip büyüdüğü Batı Modernizm'i ve onun beslediği İslam(ofobi) algısı ele alınmıştır. Güneş'in önemli tespitlerinden biri, aydınlanmanın ön kabullerinin oryantalist bakış açısının doğuşuna yaptığı katkı ile oryantalist perspektifin İslamofobik zihniyetin doğuşuna yaptığı katkının aynı hikâyenin safhaları olarak değerlendirilmesi ve dahi aydınlanma ve İslamofobi ile oryantalizmin halef-selef ilişkisi içerisinde olduğunun vurgulanmasıdır.

Son tebliğ ise Salman Sayyid'e ait olup "A Trace of the Orient/Doğu'nun İzi" ismiyle ilk oturumda yer almıştır. Sayyid, farklı bir bakış açısı geliştirerek ele aldığı 'iz' kavramını, Doğu'yu Batı epistemisi içerisinde anlamlandırmanın bir yolu olarak görmekte, böylece Doğu'nun 'Batı dışında kalan' olarak konumlanmasının önüne geçileceğini ifade etmektedir. Nitekim Sayyid'e göre Doğu'nun bir iz olarak tanımlanmasıyla, Said'in çalışmalarında sembolize edildiği şekilde oryantalist eleştirisi önemli ölçüde genişletilmiş olmakta ve böylece oryantalist sadece bilgi üretimi ve Doğu'nun inşası değil, daha ziyade Batı epistemolojik hegemonyasının imkân koşulunu ifade eder hale gelmiş olmaktadır.

Sempozyumun "Oryantalizmin Farklı Yüzleri/Different Faces of Orientalism" başlıklı ikinci oturumunda sunulan üç tebliğden ilki "Rethinking History Beyond Eurocentrism/Avrupamerkezciliğinin Ötesinde Tarihi Yeniden Düşünmek" ismiyle Mona Makinejad'a aittir. Tebliğ sahibi, çalışmasında İran'daki Modern Ulus-Devletlerin Soykütüğü üzerinden, İran-Şehr (kadim milliyetçilik) fikri gibi milliyetçilik anlatılarının, dünyanın Avrupa-merkezli ve oryantalist bir şekilde düzenlenmesinin temel dayanaklarından biri olduğunu ve İran'da ırksal etnik milliyetçiliğin yaratılmasına yol açtığını ve bunun sonucunda Müslümanları ötekileştirdiğini ve onları siyasi topluluklar içinde özerklikten mahrum bıraktığını ifade etmiştir. Yine bu çalışmanın otantiklik arayışını ya da İran tarihinin gerçek kökenlerini araştırmayı veya İran tarihinin temsillerini yeniden inşa etmeyi amaçlamadığını vurgulamıştır.

Oturumun ikinci tebliği "The French Orientalist Discourse During French Colonialization of Algeria Between the Diversity and the Complexity/Çoğulculuk ve Karmaşıklık Arasında Cezayir'in Fransız Sömürgeci Döneminde Fransız Oryantalist Söylem" başlığında Amina Boukail sunumuyla gerçekleşmiştir. Boukail, Edward Said'in *Orientalism* eserinde önemli yer tutan Fransız oryantalistini ele almıştır. Tebliğde, bu perspektiften, Cezayir'deki Fransız sömürgeci (1830-1962) sırasında Fransız oryantalistlerinin farklı söylemlerini vurgulamış, Fransız oryantalistinin Fransız sömürge bağlamına paralel olarak nasıl üretildiği değerlendirilmiştir. Buna bağlı olarak Cezayir'deki Fransız Oryantalist Okulu'nun Arapça farklı el yazmalarını koruma, neşretme ve Fransızcaya çevirme çabalarını konu edinmiştir.

İkinci oturumda sunumu Mohamed Zakaria Laghmam tarafından gerçekleştirilen "The Colonial Discourse in Postcolonial Postcards: Postcards of Moroccan Women/Post-kolonyal Kartpostallarda Kolonyal Söylem: Faslı Kadın Kartpostalları" isimli son tebliğde, oryantalist orijinal bir şekilde ele alınmış olup sanatın, bir düşünce biçimine nasıl yön verdiği vurgulanmıştır. Laghmam, sunumunda kolonyal ve post-kolonyal döneme ait çeşitli kartpostalların derinlemesine analizi yoluyla, bu kartpostalların Faslı kadınların sömürgeci temsillerinin ardındaki siyaseti aktarmıştır. Bunun yanında çok eşlilik, baskı, çocuk yaşta evlilik gibi meselelerde kadının ezilmesine sebep olan ataerkil sistemin halen varlığını tartışmıştır.

Üçüncü oturum “Uzak Doğu’nun Oryantalizmle İmtihanı/Far East’s Ordeal with Orientalism” başlığı altında üç sunumla gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilkinin “Orientalism in the Orient: Transformation of India’s Approach to Settler Colonialism in Palestine/Doğu’da Oryantalizm: Hindistan’ın Filistin’deki Yerleşimci Sömürgeciliğe Yaklaşımının Dönüşümü” ismiyle Abdul Shafwan Thayath Hamza sunmuştur. Hamza, tebliğde hem Oryantalist çalışmaların hem de dini milliyetçiliğin ortaya çıkışının Hindistan’ın Orta Doğu’yu anlamlandırmasını etkilediğini vurgulamış, ayrıca dini milliyetçiliğin ve jeopolitik çıkarların eş zamanlı yükselişinin de Hindistan’ın Filistin’e yaklaşımını son on yıllarda önemli ölçüde şekillendirdiğini iddia etmiştir. Hamza, Hindistan’ın Filistin’deki yerleşimci sömürgeciliğe yaklaşımına ilişkin Oryantalist paradigmayı eleştirel bir bakış açısıyla ele almış olup hâkim Hindutva ideolojisinin İslam ve Müslüman dünyaya bakış açısı gibi çeşitli faktörleri göz önünde bulundurarak zaman içinde nasıl dönüştürücü bir etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir.

Oturumun ikinci tebliği “The Brahmanical Sedimented: Orientalism and the Construction of the Indian Subject/Brahmanik Tortulaşma: Oryantalizm ve Hintli Öznenin İnşası” ismiyle Shaheen Kattiparambil’e aittir. Tebliğ sahibi, Hintli öznenin inşasını anlamak için İngiliz sömürgeciliği, din, kast kimlikleri ve milliyetçiliğin iç içe geçmesini ele almıştır. Bunun yanında sömürgeciliğin belirli bir Brahmin kimliğinin genel bir Hindu özneye dönüşümünü nasıl kolaylaştırdığını ve Avrupa-merkezci din kategorisinin hatlarının Hinduizm fikrini şekillendirmede nasıl etkili olduğunu ortaya koymuştur. Üçüncü oturumun son tebliği “Westernization vs. Arabization: A Critique of Approaches to the Study of Islam in Southeast Asia/Batılılaşma vs. Araplaşma: Güneydoğu Asya’da İslam Çalışmalarına Yaklaşımların Eleştirisi” Ermin Sinanovic İslam tarafından sunulmuştur. Tebliğde, genel manada Güneydoğu Asya’da İslam’ı incelemeye yönelik bazı yaklaşımları ve bu yaklaşımların Batı tarzı ve Batı’dan ilham alan kapitalist ve demokratik kalkınmanın himayesi altında Müslümanları nasıl araçsallaştırdığı, daha spesifik olarak ise Güneydoğu Asya İslam’ının, özellikle Endonezya’daki anlamları üzerindeki tartışmalar ve söz konusu tartışmaların gerçekleştiği süreçler incelenmiştir.

Günün son oturumu “Ulus, Devlet ve Oryantalizmin Yeniden Üretimi/Nation, State and the Remaking of Orientalism” başlığı altında gerçekleştirilmiştir. İlk tebliğ “Between the European Future and the Ottoman Past: Self-Orientalism and the Construction of Albanian National Identity/Avrupalı Gelecek ile Osmanlı Geçmişi Arasında: Self-Oryantalizm ve Arnavut Ulusal Kimliğinin İnşası” ismiyle Enis Sustarova tarafından sunulmuştur. Sustarova, tebliğde 19. yüzyılın sonundan günümüze kadar modern Arnavut kimliği bağlamında Oryantalizm’in rolünü incelemiştir. “Islamic Orientalism and the Development of Nationalistic Historiography in Iran (from Qajar Era till the End of Pahlavi I)/İslami Oryantalizm ve İran’da Milliyetçi Tarih yazımının Gelişimi (Kaçar Döneminden

I. Pehlevi Döneminin Sonuna Kadar” isimli ikinci tebliği, Ali Muhammad Tarafdari sunmuştur. Tarafdari, Oryantalistlerin ve İranologların İran hakkındaki ilk ve önemli kaynaklarına dayanarak, Kaçar döneminden Pehlevi döneminin sonuna kadar İranlı tarihçiler açısından milliyetçi tarih yazımının yükselişinin gelişimini incelemiştir. Tebliğde Oryantalizm ve İranolojinin İran’da milliyetçi tarih yazımı ekolünün oluşumunda temel ve önemli bir rolü ve katkısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Günün son tebliğ sunumunu “Türk Düşüncesinin Oryantalizmle Teması: İbrahim Şinasi’ye Dair Bir Analiz/The Encounter of Turkish Thought with Orientalism: An Analysis of İbrahim Şinasi” ismiyle Ebuzer Karaaslan yapmıştır. Tebliğde Karaaslan, İbrahim Şinasi’ye dair yazılı literatürden elde edilen veriler incelenerek içerik analizi yöntemi yardımıyla oluşturulan ana temalar çıkarmıştır. Şinasi’nin modern Türk düşüncesindeki öncü ve kurucu rolü dikkate alındığında kendisinin oryantalizmle ilişkisinin, modern fikriyatımızda oryantalizm etkisinin tartışılmasına katkı sunduğunu ifade etmiştir.

Sempozyumun ikinci gününde beş oturum icra edilmiştir. Oturumların öncesinde Siraj Ahmed tarafından “Colonial Legacies, Cultural Genocides, Textual Studies/Kolonyal Miraslar, Kültürel Soykırımlar, Metinsel Araştırmalar” isminde açılış sunumu yapılmıştır. Konuşmada hukukçu Wael Hallaq, siyaset bilimci Mahmood Mamdani ve antropolog Saba Mahmood’un çalışmalarından yararlanılarak, metin çalışmalarının egemen ve egemen olmayan halkların ortaya çıkmasına nasıl etki ettiği tartışılmıştır. Bu araştırma, sömürgeci mantığa yanıt verebilecek eleştirel bir yöntem için zemin hazırlamayı amaçlamaktadır.

“Avrupa’nın Yakın Ötekisinde Oryantalizm: Rus Oryantalizmi /Orientalism in Europe’s Near Other: Russian Orientalism” başlıklı ilk oturumda sunulan üç tebliğden ilki “Rus Oryantalizmi ve Kırım El Yazmaları: Bir İmparatorluk Girişimi” isminde olup Dilyar Agisheva tarafından arz edilmiştir. Kırım Hanlığı’ndan kalan el yazmalarının incelendiği tebliğde Vasili Dmitriyevich Smirnov (ö. 1922) gibi 19. yüzyılın Rus Oryantalist uzmanları, ilhaktan yaklaşık bir yüzyıl sonra Kırım Hanlığı’ndan gelen el yazmalarını neden istiflemişlerdir? Hanlık artık Rus İmparatorluğu’nun siyasi düşmanları olmadığından, Kırım Hanlığı’nın geçmiş incelemesinin siyasi, kültürel veya sosyal olarak faydası ne olmuştur? gibi sorulara cevap aranmıştır.

İlk oturumun ikinci tebliği Elnur Azizova tarafından, “Depictions of Anatolian Turkish Culture in Western Travelogues and Memoirs of the XV-XX. Century/XV-XX. Yüzyıla Ait Batılı Seyahatname ve Hatıratlardaki Anadolu Türk Kültürü Tasvirleri” ismiyle sunulmuştur. Azizova, bu çalışmada Beylikler döneminden Osmanlı’nın son asrına kadar Anadolu’da bulunmuş Avrupalı seyahatlerin hatırat ve seyahatnamelerinden örneklerle asırlar boyu Oryantalizmin Türk imajının oluşumuna etki eden dini, kültürel, politik etkenleri ortaya koymuştur.

“Rusya Oryantalizminde Doğu-Batı İkileminin Reddi: Edward Said’in Paradigmasına Eleştirel Bir Bakış/Rejection of the East-West Dichotomy in Russian

Orientalism: A Critical Review of Edward Said's Paradigm" başlıklı son tebliğ sahibi Anahanım Ahadova, çalışmada Edward Said söyleminin merkezinde duran Doğu-Batı kavramlarının sosyolojik, politik, ekonomik etkenler çerçevesinde yorumunun ondan önce Rus Oryantalistler tarafından ortaya atıldığına ilişkin oluşan iddiayı, Viktor Rozen ve takipçilerinin görüşlerinin karşılaştırmalı analizi üzerinden inceleyerek yorumlamıştır.

Sempozyumun altıncı, günün ikinci oturumu "Batılı Bakış Altında Kendi ve Öteki: Oryantasyon ve Oryantalizm/Self and Other Under the Western Gaze: Orientation and Orientalism" başlığı altında gerçekleşmiştir. İlk tebliği Gülbeyaz Karakuş, "Self-oryantalizmin Tahkiminde Tarih Yazımının Rolü/The Role of Historiography in the Reinforcement of Self-orientalism" ismiyle sunmuştur. Karakuş, tebliğde Cumhuriyet'in erken döneminde Türk Tarih Tezi çerçevesinde kaleme alınan tarih kitapları ve Tarih Kongreleri üzerinden oryantalist söylemin, self-oryantalist söylemi belirlemesi üzerinde durmuştur.

İkinci tebliğ ise "Geç Orta Çağ'da Katalan Âlimlerin Oryantalist Faaliyetleri The Orientalist Activities of Catalan Scholars in the Late Middle Ages" başlığında Enes Şanal tarafından arz edilmiştir. Tebliğ Geç Ortaçağ'ın Katalanca ve Latince kaynakları ışığında devrin en önemli Katalan âlimlerinden Ramon Peñafort, Ramon Marti ve Ramon Llull'un İslâm hakkındaki görüşlerini ve Müslümanlara karşı misyonerlik faaliyetleri özelinde oryantalist faaliyetlerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Üçüncü oturum "Oryantalizmin Uzakdoğu'daki Bir Başka Serencamı/Another Adventure of Orientalism in the Far East" adında gerçekleşmiştir. Oturumun ilk sunumu "Oryantalizmin Doğu Asya'daki Yansımaları: Konfüçyanizm ve Din Prizmasından Bir İnceleme/Reflections of Orientalism in East Asia: An Analysis Through the Prism of Confucianism and Religion" ismiyle Esra Çifci'ye aittir. Tebliğde post-kolonyal dönemde gerçekleştirilen din kavramının yapı sökümlüğü üzerinden Konfüçyanizm'in dini mahiyeti hakkındaki tartışmaların oryantalist perspektiften nasıl etkilendiği incelenmiş, böylece Konfüçyanizm'in dini mahiyeti tartışmalar aracılığı ile Oryantalizmin Doğu Asya'daki etkilerine ışık tutulmuştur.

Diğer tebliğ "A Spirit of Beautiful Foolishness: Okakura Tenshin's The Book of Tea and Critique of Orientalism/Güzel Budalalığın Ruhu: Okakura Tenshin'in Çay Kitabı ve Oryantalizm Eleştirisi" başlığıyla Naoki Yamamoto tarafından sunulmuştur. Yamamoto, Okakura Tenshin'in bahsedilen eserini oryantalizm cihetinden ayrıntılı bir biçimde incelemiştir. Son tebliğde ise düzenleme kurulundan Fuat Aydın "İkonoklazma bağlamında İslam-Budizm İlişkileri: Said Sonrası Okumalar/ Islam-Buddhism Interactions in the context of iconoclasm: A Post-Saidian Readings" isimli sunumunu gerçekleştirmiştir. Tebliğde Budizm'in Hindistan'da bütünüyle ortadan kalkmasında kendi içinde yaşanan değişimleri ve Hint Müslümanların ne kadar katkılarının olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır.

Sempozyumun sekizinci oturumu “Sanatsal Oryantalizmler/Artistic Orientalisms” başlığındadır. Oturumun ilk sunumu Wendy S. Shaw tarafından “Orientalized Others Strike Back: Disrupting dominant cultural narratives on Australian race riots through Aboriginal Art/Oryantalize Edilmiş Ötekiler Karşılık Veriyor: Aborjin Sanatı Aracılığıyla Avustralya’daki Irk Ayaklanmalarına İlişkin Baskın Kültürel Anlatıları Yıkamak” ismi altında işlenmiştir. İkinci olarak Göksu Özden Öner, “Hayal ile Hakikat Arasında: Oryantalist Resmin Mimarlık Tarihi Çalışmalarında Görsel Belge Niteliği/Between the Imaginary and the Real: The Visual Document Quality of Orientalist Painting in Architectural History Studies” isimli tebliği sunmuştur. Öner, bu çalışma, 19. yüzyılda Batılı ressamlar tarafından yaratılan mimari imgenin 21. yüzyılda sanat ve mimarlık tarihi araştırmalarında veri niteliği üzerinde durmuş, oryantalist konulu resimlerde kent ve yapı imgelerinin bilimsel araştırmalarda görsel belge/kayıt olarak işlevini konu edinmiştir. Son tebliğ Ahmet Demirhan tarafından “Sakız Gibi Uzayan Tek Perde: Şark Musikisi ve Said’deki Şarkiyatçılık/Like the Unending Moans and Wailing: Oriental Music and Said the Orientalist” ismiyle sunulmuştur. Tebliğde, Said’in Ümmü Gülsüm’e dair iki farklı okumada Şark musikisini nasıl kullandığına dikkat çekilerek onun cahili olduğu Şark musiki nazariyatını nasıl Şarklı kişilerle izah ettiği anlatılmaya çalışılmıştır.

İkinci günün son oturumu “Said ve Eleştirisi/Said and His Critics” başlığında gerçekleştirilmiştir. İlk tebliğ ise Rahile Kızılkaya Yılmaz’a ait “Şarkiyatçılık Bağlamında Wael B. Hallaq vs Edward W. Said/Wael B. Hallaq vs. Edward W. Said in the Context of Orientalism” başlıklı sunumdur. Yılmaz, öncelikle Said’in *Şarkiyatçılık* isimli eserindeki temel görüşleri özetlemiş, ardından Said’in mezkûr eserine ve onun şarkiyatçılıkla ilgili iddialarına yöneltilen eleştirileri ele almıştır. “Said’in Oryantalizm Hakkındaki Fikirlerini İspanya ile İlişkisi Üzerinden Yeniden Düşünmek/Rethinking Said’s ideas on Orientalism Through his Relationship with Spain” isimli ikinci tebliğ Carlos Cañete tarafından sunulmuştur. Tebliğ sahibi, Said’in Columbia Üniversitesi Nadir Kitaplar ve El Yazmaları Kütüphanesi’nde bulunan akademik ve kişisel belgelerinin incelenmesine dayanarak Said’in İspanya ve İspanyol yazarlarla olan ilişkisini ortaya koymuştur. İkinci günün son tebliği ise “Müslüman İstisnacılığının Türlü Yüzleri: Oryantalizm, Yerlilik/Yerlilik ve Kültürel Göreceliliğin Eleştirisi/ Multiple Faces of Muslim Exceptionalism: A Critique of Orientalism, Nativism and Cultural Relativism” isminde olup Mojtaba Mahdavi’ye aittir. Tebliğ, Mena isimli hareketin, epistemolojik köklerini, entelektüel kusurlarını ve siyasi sonuçlarını kapsamaktadır.

Son günde gerçekleştirilen dört tebliğin öncesinde Mürteza Bedir tarafından açılış sunumu yapılmıştır. “Oryantalizm ve İslam Araştırmaları/Orientalism and Islamic Studies” başlığında olan tebliğde Bedir, İslam araştırmalarının oryantalistin eşzamanlı olarak yine hâkim modernite baskısı altında Müslüman âlimler/akademisyenler tarafından dönüştürülmesi olgusunu da dikkate almamız gerektiğini vurgulamıştır. Bedir, konuşmasının devamında İslam çalışmalarında

modern Müslüman âlim/akademisyenlerin geliştirdikleri yeni yöntem ve bilimselliği oryantalizmin yöntem ve bilimselliğiyle kıyasladığımızda oryantalizmin tüm yukarıda sözü edilen zaaflarına rağmen bazı açılardan modern Müslüman bilim çabalarından çok daha bilimsel kriterlere riayet ettiğinin söylenebileceğini ifade etmiştir. Yine oryantalizmin artık İslam araştırmalarına sadece dışardan bakan bir göz olarak değerlendirilemeyeceği olgusuna dikkat çekilmesi gerektiğini vurgulayan Bedir, bugün oryantalizmin içine Müslüman dünyadaki akademik çevrelerle batı Avrupa'daki Müslüman toplulukların da dâhil olduğunu belirtmiştir. Ona göre bu olgu İslam araştırmalarında eleştirel düşüncüyü çok daha mümkün kılan bir fırsat doğurmaktadır.

Açılış sunumunun ardından gerçekleşen ilk oturum, "Oryantalizm ve Hadis Araştırmaları/Orientalism and Hadith Studies" başlığındadır. Oturuma ait ilk tebliği, "Şarkiyat Çalışmalarında Yeni Bir Yaklaşım: Jonathan A.C. Brown Örneği/A New Approach to Oriental Studies: The Case of Jonathan A.C. Brown" ismiyle Dilek Tekin sunmuştur. Tekin, tebliğde Brown'ın Hadith: Muhammad's Legacy in the Medieval and Modern World, Misquoting Muhammad: The Challenge and Choices of Interpreting the Prophet's Legacy adlı eserleri bağlamında hadislerle ilgili tüm tartışmalara yaklaşımı ve hadislere bakış açısını ortaya koymaya çalışmıştır. İkinci olarak Fatma Kızıl "Mutavassıt Oryantalistlerin Hadis Savunusu ve Paradigma Değişiminin İmkânı/ Defense of Hadith by the Middle-Ground Orientalists' and the Prospect of a Paradigm Shift?" isimli tebliği arz etmiştir. Kızıl, tebliğinde XIX. yüzyılda başlayan akademik hadis çalışmaları kapsamında oryantalistlerin mutavassıt-şüpheci-revizyonist olmak üzere üç grupta ele alındığını, revizyonist ve şüphecilere yönelik tenkitlerine rağmen neden bazı isimlerin hâlâ oryantalist paradigma içerisinde değerlendirildiğini ve daha önce yapılan mutavassıt-şüpheci-revizyonist tasnifinin hâlâ geçerli olup olmadığını tartışmıştır. İlk oturumun son tebliği Fatma Betül Altıntaş tarafından, "Batı'da Son On Yılda Yapılan Hadis Çalışmalarında Güncel Oryantalistik Eğilimler/Current Orientalist Trends in Hadith Studies in the West during the Last Decade" ismiyle sunulmuştur. Tebliğde 2012-2022 yılları arasında Avrupa ve Amerika merkezli olarak yayınlanan WoS ve Scopus gibi indeksler ile bunlar dışındaki alan indekslerinde taranan akademik dergilerde hadis alanında yayınlanmış özgün makalelerin isim, özet ve anahtar kelimelerine nitel analiz yöntemlerinden içerik ve metin analizi uygulayarak son on yılda Batı'da yapılmış hadis konulu çalışmalardaki güncel eğilimler hakkında tespitte bulunmak ve bu eğilimlerin önceki dönemlerden farklı yönlerini yorumlamak amaçlanmıştır.

İkinci oturum "Felsefe'nin Aynasında Oryantalizm/Orientalism in the Mirror of Philosophy" ismiyle icra edilmiş olup ilk tebliğ "Oryantalizmin "Klasik-Sonrası" ile İmtihanı: İslam Felsefesi Bağlamında Bir Değerlendirme/Orientalism's Trials with the «Post-Classical»: An Evaluation in the Context of Islamic Philosophy" ismiyle M. Cüneyt Kaya'ya aittir. Tebliğde genellikle "klasik-son-

rası” (post-classical) olarak atıfta bulunulan döneme dair oryantalist çalışmalar-daki temel yönelimleri ortaya koyarak felsefe özelinde oryantalizmin güncel görünüm-lerini yorumlamak amaçlanmıştır. İkinci tebliğ sahibi Ali Tekin, “Oryantalizm-Oksidentalizmin Ötesinde: Charles E. Butterworth’ün Fârâbî ve İbn Rüşd Okuması/Beyond the Orientalism-Occidentalism: Charles E. Butterworth’s Reading of AlFârâbî and İbn Rushd” isimli sunumunda, Amerika’da doğup büyümüş, lisans ve lisansüstü eğitimini bu ülkede almış bir İslam mantıççısı ve İslam felsefecisi olan Charles E. Butterworth’ün (d. 1938) Arap-İslam mantık ve felsefe geleneği üzerine yaptığı çalışmaları, modern dönemlerde ortaya çıkan ve akademik olmanın yanı sıra toplumsal ve politik yönleri de olduğu görülen oryantalizm-oksidentalizm tartışmalarının ötesine geçerek değerlendirmenin imkânını aramaktadır. Neticede Butterworth’ün ‘İslam as a Civilization’, Rhetoric and Reason: A Study on Averroes’ Commentary on Aristotle’s Rhetoric ve ‘Alfarabi’s Goal: Political Philosophy, Not Political Theology’, ‘Translation and Philosophy: The Case of Averroes’ Commentaries’ gibi çalışmalarını, Fârâbî’nin Kitâbu’l-Hurûf, Kitâbu’l-Hatâbe, Kitâbu’l-Kıyâsî’s-Sagîr gibi kitaplarını ve İbn Rüşd’ün Faslu’l-Makâl, Tefsîru Mâ Ba’det-Tabî’a ve Telhîsu Kitâbî’l-Kıyâs gibi eserlerini incelediğimizde Butterworth’ün farklı bir kültür ve medeniyette yetişmiş filozoflara bakışının Fârâbî ve İbn Rüşd’ün Yunan filozofu Aristoteles’e bakışlarının benzer olduğunu sonucuna ulaşmıştır. İkinci oturumun son tebliğini Kübra Bilgin Tiryaki, “İslam Felsefesi Çalışmalarında Oryantalizmin Dönüşümü: Bağlam-bağımlı ve Çoklu Yorumlamaya Geçiş/The Transformation of Orientalism in the Study of Islamic Philosophy: Transition to Interaction Dependent Interpretation” ismiyle sunmuştur. Tiryaki, etkileşim-bağımlı olarak adlandırdığımız bu yeni yaklaşımın ilişki kurulan araştırma nesnesine dair önceki oryantalist çalışmalar dikkate alındığında nasıl bir farklılık ortaya çıkardığını bir temel mesele olarak ele almıştır. Burada etkileşim-bağımlı yaklaşımdan kasıt, edilgin bir alımlama yerine İslam nazariyatı ve Batı düşüncesi arasındaki etkileşim noktalarını açığa çıkarmaya odaklanan bir yaklaşımın benimsenmesidir.

“Örtük Oryantalizmler/Latent Orientalisms” şeklinde başlıklandırılan üçüncü oturumun ilk tebliği Dilek Tüfekçi Can tarafından “Edward Said’in Oryantalizm’ini Freud’un “Tekinsiz” Kavramıyla Yeniden Okumak/ Re-reading Edward Said’s Orientalism with Freud’s Concept of «Uncanny»” ismiyle sunulmuştur. Tebliğde Said’in *Oryantalizm* adlı eserindeki Batı’ya odaklanarak Batının algıladığı şekilde Doğunun onlara nasıl görüldüğünü Sigmund Freud’un “tekinsiz” (unheimlich/the uncanny) kavramıyla İngiliz edebiyatındaki eserlerden faydalanarak açıklamak amaçlanmıştır. “Batılı Mizah Dergilerinde Çizgilerle Oryantalizm/Orientalism in the Western Humor Magazines” isimli ikinci tebliğin sahibi Murat Yılmaz’dır. Yılmaz, tebliğde Fransız Milli Kütüphanesi ve ABD Kongre Kütüphanesi katalogları kullanılarak 1870-1920 arasında dönemin öne çıkan siyasi mizah dergilerinde tespit edilen karikatürlerde oryantalizmin hangi

simgelerle işlendiği, ötekini tanımlamada karakterlerin ne şekilde ön plana çıkarıldığı ve yaratılan kurgunun tarihsel geçerliliğini ortaya koymaya çalışmıştır. Oturumun son tebliği ise Bahar Koca tarafından “Tintin au Congo’da Sömürge Mirası: Oryantalizm Üzerine Bir Analiz/Colonial Legacy in Tintin au Congo: An Analysis on Orientalism” ismiyle arz edilmiştir. Tebliğde bahsi geçen eser incelenerek Hergé’nin Afrikalıları tasviri (Afrikalıların yalnızca medenileşmek için Avrupa rehberliğine ihtiyaç duyan “vahşiler” olarak görülmesi ve Avrupa’dan gelen kolonyal zihniyet); farklı etnik kökenlerden insanları temsil etmek için giyim veya fiziksel özellikler gibi görsel kodları nasıl kullandığı; Afrikalıların sadece görünüşleri açısından değil, aynı zamanda gelenekleri ve pratikleri açısından da nasıl tasvir edildiği açıklanmıştır.

Sempozyumun son oturumu “İslam Araştırmalarında Oryantalizm/Orientalism in Islamic Studies” şeklinde isimlendirilmiştir. Oturumun ilk tebliği “Batı’da Hâkim Oryantalist Söylemden Farklı İslam Araştırmalarının İmkânı: Los Benû Codera Ekolü/The Possibility of a Different Islamic Studies from the Dominant Orientalist Discourse in the West: Los Benû Codera School” ismiyle Hatice Nur Dalkılıç tarafından sunulmuştur. Dalkılıç, tebliğinde İspanya İslam araştırmalarına genel bir perspektif sunmak ve Codera’nın hayatı, çalışmaları ve miras bıraktığı ilmî gelenek hakkında bilgi verilmesini hedeflemiştir. Oturumun ikinci tebliği “Batılı Ansiklopedi Literatüründe Kur’an Tarihine Dair Yaklaşımlar: Encyclopedia of the Qurân Üzerine Bir İnceleme/Approaches to the History of the Qurân in Western Encyclopedia Literature: A Study on Encyclopedia of the Qurân” başlığında olup Esra Gözeler’e aittir. Tebliğde ansiklopedinin yazılış amacı, kapsamı, Batılı ansiklopedi geleneğindeki konumu ve akademik karakteri değerlendirilmiş, bu giriş doğrultusunda, ansiklopedide Kur’an metin tarihini ele alan maddeleri belirleyerek ilgili tasavvurları ve kaynaklarının karşılaştırılması yapılmıştır. Diğer tebliğ İsmail Metin ve Hakan Temir tarafından “Köklü Bir Şarkiyat Kurumu Olarak INALCO (Paris): Dünü ve Bugünü/INALCO (Paris) as a Well-established Orientalist Institution: Its Past and Present” başlığıyla sunulmuştur. Tebliğde oryantalizm ya da şarkiyat kavramları artık çok kullanılmasa da Doğu’nun tarihi, kültürü, dini, dili ve sosyal yaşantısı üzerine araştırmalara devam eden Paris’teki INALCO’nun tarihsel işlevi ve günümüzde yüklediği misyonun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

“Enemy of the State: Citizenship, Muslimness and British Values/Devlet Düşmanı: Vatandaşlık, Müslümanlık ve İngiliz Değerleri” ismiyle Claudia Radiven tarafından aktarılan dördüncü tebliğde terörle mücadele retoriği ve diğerlerinin özgürlüğü pahasına belirli grupların güvenliğinin sağlanması yoluyla terörle savaş söylemlerinin nasıl şekillendirildiği ve küresel bir İslamofobik projenin nasıl sürdürüldüğü tartışılmıştır. Sempozyumun son tebliği ise “Türkiye and Coloniality/Türkiye ve Sömürgelik Durumu” başlığında Rumeysa Kotan tarafından arz edilmiştir. Kotan, Eleştirel Müslüman Çalışmaları (Critical Muslim Stu-

dies [CMS]) yaklaşımını kullanarak bir örnek olarak eğitimin kolonyal ve oryantalist bir kuruma dönüşümünü ele almıştır. Ona göre eğitim kurumları, Osmanlı İmparatorluğu'nun neden sömürgeci olmadığına dair ikna edici bir örnek teşkil etmektedir.

Yalova Üniversitesi öncülüğünde gerçekleştirilen sempozyumda üç gün süresince on üç oturum, kırk üç sunum icra edilmiştir.

Kübra ÇAKMAK (kubracakmak16@hotmail.com)

ORCID: 0000-0003-4522-1651

Yalova Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, YALOVA